

İŞLETMELERDE FİNANSAL BAŞARISIZLIK ÖNGÖRÜSÜNDE MAKİNE ÖĞRENMESİNİN KULLANIMI: BİST UYGULAMASI ¹

THE USE OF MACHINE LEARNING IN PREDICTING FINANCIAL FAILURE IN BUSINESSES: ISTANBUL STOCK EXCHANGE APPLICATION

İsmail Fatih CEYHAN **

*Araştırma Makalesi / Geliş Tarihi: 12.09.2023
Kabul Tarihi: 30.09.2023*

Öz

Çalışmanın amacı Őletmelerin finansal başarısızlık riski ile ilgili tahmin yapay zekâ tekniklerinden makine öğrenmesi kullanılarak yapılmasıdır. Bu kapsamda, Borsa İstanbul Ulusal Pazar’da yer alan 14 firma ile Borsa İstanbul Yakın İzleme Pazarı’nda yer alan 14 firmanın 2022 yılı 12 aylık gelir tabloları ve bilançolarından elde edilen 43 adet finansal oran kullanılmış makine öğrenmesi yöntemlerinden NaiveBayes, J48, RandomForest, LinearRegression, RandomTree kullanılmıştır. Őirketlerin mali tabloları kullanılarak elde edilen veriler ile, makine öğrenmesi uygulama modellerinden hangisinin daha iyi sınıflandırma doğruluğu sağladığı araştırılmıştır. Ayrıca 2022 yılında yakın izleme pazarında yer alan bir Şirketin bir sonraki sene için finansal durumunun makine öğrenmesi ile öngörüsünün mümkün olup olmadığı test edilmiştir. En yüksek sınıflandırma doğruluğu oranına RandomForest algoritması ve 10 kat çapraz doğrulama tekniğinin birlikte uygulanması ile ulaşıldığı, tek yıl için yapılan öngörü modelinde ise NaiveBayes algoritması ve 10 kat çapraz doğrulama tekniğinin çok yüksek bir oranda başarı sağladığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sınıflandırma, Finansal Sıkıntı, Finansal Başarısızlık, Makine Öğrenmesi, Tahmin.

JEL Sınıflaması: C38, G10, G33, L25

Abstract

The aim of the study is to estimate the risk of financial failure of enterprises by using machine learning, one of the artificial intelligence techniques. In this context, machine learning methods NaiveBayes, J48, RandomForest, LinearRegression, RandomTree were used with 43 financial ratios obtained from the financial statements of 14 companies in Borsa Istanbul Main Market and 14 companies in Borsa Istanbul Watchlist Market for the year 2022. With the data obtained using the financial statements of the companies, it is investigated which of the machine learning application models provides better classification accuracy. In addition, it was tested whether it is possible to predict the financial situation of a company in the close monitoring market in 2022 for the following year with machine learning. It was concluded that the highest classification accuracy rate was achieved by applying the RandomForest algorithm and 10-fold cross-validation technique together, while the NaiveBayes algorithm and 10-fold cross-validation technique achieved a very high rate of success in the prediction model for a single year.

Keywords: Classification, Financial Distress, Financial Failure, Machine Learning, Prediction.

JEL Classification: C38, G10, G33, L25.

¹ **Bibliyografik Bilgi (APA):** FESA Dergisi, 2023; 8(3) , 564 -580 / DOI: 10.29106/fesa.1359358

* Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, ismailc@bartin.edu.tr, Bartın – Türkiye, ORCID: 0000-0002-4314-7374

1. Giriş

Ekonomik sistemin merkezine yerleşen menkul kıymet piyasalarının önemi son zamanlarda meydana gelen makro ve mikro ekonomik krizlerle birlikte daha çok kavranmaya başlamıştır. Bu krizlerin temelinde yer alan finansal başarısızlık ve altında yatan unsurların tespitinin öneminin artmasına neden olmuştur. Borsaya kote şirketlerin karlılığındaki bozulma sadece işletmenin ve personelin çıkarlarını tehdit etmekle kalmaz, aynı zamanda yatırımcıları da önemli mali kayıplarla karşı karşıya bırakır. Makro düzeyde de ekonominin etkilenmesi kaçınılmazdır. Daha iyi bir kurumsal yönetim için finansal başarısızlığın öngörülmesine yönelik etkili bir erken uyarı sisteminin kurulması çabaları son zamanlarda artmaktadır.

Finansal başarısızlığın öngörülmesinde finansal başarısızlık tahmin modelleri kullanılır. Kurumlar finansal başarısızlık tahmin modellerine dayanarak mevcut durumlarını teşhis edebilir ve stratejilerini oluşturabilirler. Yöneticiler, finansal başarısızlık riskini etkileyen temel göstergeleri yöneterek işletmelerini daha istikrarlı bir şekilde yürütebilirler. Yatırımcılar da kurumların başarısızlık ihtimalini araştırarak stratejilerini geliştirebilir ve portföylerini revize edebilirler. Bunun yanında hükümetler de bu modelleri kullanarak makro planda politikalarını iyileştirebilir ve ilgili mali düzenlemeleri gerçekleştirerek finansal sistemin tasarlanmasını ve iyileştirilmesini sağlayabilirler. Bunun için kullanılan makine öğrenimi algoritmaları ve istatistiksel modeller finans mühendisliğinin en ileri noktasında yer almaktadır.

Bu kapsamda çalışmada, finansal başarısızlık öngörüsü ile ilgili çeşitli makine öğrenimi algoritmaları sınıflandırma metodolojileri kullanılmaktadır. Çalışmanın amacı işletmelerin hem finansal açıdan mevcut durumunun belirlenmesi hem de gelecekteki finansal başarısızlık öngörüsü için makine öğrenmesi tekniklerinin kullanılmasının sonuçlarının araştırılmasıdır.

Çalışmanın bundan sonraki planı řu şekildedir: Öncelikle kavramsal çerçeve sunulacak ardından literatürde finansal başarısızlık tahmini ile ilgili yapılan çalışmalar özetlenecek ve uygulamanın gerçekleştirilmesinden sonra elde edilen bulgular temelinde makalenin sonuçları değerlendirilecektir.

2. Kavramsal Çerçeve

Altmış yılı aşkın bir geçmişe sahip olan finansal başarısızlık tahmin modelleri, firmaların finansal problemlerini belirleme ve gelecekte iflas edip etmeyeceğini tahmin etme amacını taşımaktadır. Bir firmanın finansal başarısızlığının ekonomik sonuçları son derece kritik olup büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, finansal sıkıntının tahminine yönelik modeller; girişimciler, yatırımcılar, kreditorler, denetçiler ve diğer tüm paydaşların yoğun ilgisini çekmektedir. Bu modeller, sadece firmaların olası sıkıntı durumlarına ilişkin tahminlerle sınırlı kalmamaktadır. Ayrıca böyle bir durumun önlenmesi için nasıl bir davranış sergilenmesi gerektiği konusu da büyük bir öneme sahiptir (Kulalı, 2014, s.156).

Ayrıca son asırda yaşanan küresel finansal krizler ve kredi riskindeki artışlar yapılan finansal başarısızlık öngörülerinin önemini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda Beaver'ın çalışmalarından itibaren konu kapsamlı bir şekilde araştırılmaktadır (Beaver, 1966).

Yapılan çeşitli yapısal model çalışmalarından Merton (1974), Black-Scholes tipi bir fiyatlandırma modeli kullanarak kurumsal finansal başarısızlık riskini “temerrüde uzaklık” ölçüsü şeklinde ortaya koymuştur. Hillegeist vd. (2004), Black–Scholes–Merton modeline dayanan piyasa bazlı bir ölçümün Altman'ın (1966) Z-skorundan ve Ohlson'un (1980) O-skorundan daha iyi performans gösterdiğini ileri sürmektedir. Jessen ve Lando (2015) temerrüde uzaklık ölçüsünün finansal başarısızlık riskini tespit edebildiğini desteklemektedir. Ayrıca Glover (2016) varlıkların oynaklığını kullanarak yaptığı bir değişiklikle temerrüde olan uzaklığı ölçen çalışmasında, bir şirketin temerrüt maliyetlerinin hesaplanmasında yapısal bir model önermektedir. Brogaard vd. (2017) hisse senedi likiditesinin artmasının finansal başarısızlık riskini azalttığını göstermek için çalışmasında temerrüde uzaklık yaklaşımını kullanmıştır.

Ancak son zamanlarda elde edilen sonuçlara göre finansal başarısızlık tahmininde istatistiksel yaklaşımlara ve makine öğrenimi algoritmalarına sahip modellerin yapısal modellere göre daha başarılı sonuçlar sağladığı ortaya konmuştur.

Makine öğrenimi kavramı Samuel (1959) tarafından önerilmiş ve bilgisayarlara açık bir program olmadan öğrenme yeteneği veren bir disiplin olarak tanımlanmıştır. Bu kavramı geliştiren Mitchell (1997)'e göre bir bilgisayar programının performansını ölçen “P” metriği, belirli “T” görev sınıflarına yönelik olarak “E” deneyimi ile geliştiriliyorsa, bu durumda programın “E” deneyiminden öğrendiği söylenebilir ve “P” metriği ile ölçölür. Bu bağlamda, finansal başarısızlık tahmini için bir makine öğrenmesi algoritmasının kullanılması, “P” gerçeک finansal verilerini “E” deneyimi ile “T” finansal başarısızlık riskini tahmin etme görevinde başarısızlık göstergesini

iyileştiren bir dizi süreç olarak tanımlanabilir. Makine öğrenmesi tekniklerini kullanarak finansal başarısızlık öngörüsünde bulunma amacına yönelik yapılan araştırmalardan Barboza vd. (2017) çalışmasında, makine öğrenmesi modellerinin finansal başarısızlık tahmininde daha iyi performans sergilediğini göstermektedir.

Makine öğrenimini kullanan bir finansal başarısızlık tahmini çoğunlukla, bir şirketin durumunu (= 0) normal ve (= 1) başarısız olarak tanımlanan iki veya daha fazla durumdan birinde olarak kategorize eden bir sınıflandırma problemini benimseyerek şirketin belirli bir durumda olmasının olasılığını hesaplamaktadır.

3. Literatür

Finansal başarısızlığı tahmin modelinin doğruluğunu artırmak için, Tayvan Menkul Kıymetler Borsası'nda alım satımı durdurulan ve askıya alınan şirketler kapsama alınmış ve finansal ve finansal olmayan oranlar, faktör analizi, yapay sinir ağı ve veri madenciliği teknikleri kullanılmıştır. Borsaya kayıtlı 68 şirket ve 37 oran ile yapılan bu çalışma ile dört önemli sonuca ulaşılmıştır: (1) Ne kadar çok faktör analizi kullanılırsa, yapay sinir ağı ve veri madenciliği yaklaşımları o kadar az doğruluk sağlanmaktadır. (2) Finansal başarısızlığın gerçekleşmesinden önceki iki sezon için elde edilen %82,14'lük bir doğruluk yüzdesi ile başarısızlığın gerçekleşme zamanı yaklaştıkça finansal doğruluk oranının arttığı tespit edilmiştir. (3) Faktör analizi finansal krizdeki şirketleri normal şirketler olarak sınıflandırma hatasını artırmaktadır. (4) Finansal başarısızlık tahmin modellerinden yapay sinir ağı, veri madenciliği kümeleme yaklaşımından daha iyi tahmin doğruluğu elde etmektedir. Bu nedenle, çalışma yapay zekâ yaklaşımının bir şirketin potansiyel finansal sıkıntısını tahmin etmek için geleneksel istatistiklerden daha uygun bir metodoloji olabileceğini önermektedir (Chen ve Du, 2009).

Diğer bir çalışmada Albayrak ve Koltan Yılmaz (2009) çalışmalarında, İMKB'de kayıtlı 173 firmanın 2004-2006 yıllarına ait yıllık finansal verilerini kullanarak, karar ağaçları tekniği ile şirketleri sınıflandırmada kullanılacak en önemli değişkenlerin işletme sermayesinin net satışlara oranı, stok devir hızı ve ekonomik rantabilite oranı değişkenleri olduğunu ortaya çıkarmışlardır.

Finansal risk analizi alanında popüler kümeleme algoritması seçimi yapmak için çok kriterli karar verme tabanlı bir yaklaşım sunan Kou, Peng ve Guoxun (2014) çalışmalarında, 3 farklı gerçek zamanlı kredi ve iflas riski veri tabanı üzerinde 3 çok kriterli karar verme metodu, 6 kümeleme algoritması ve 6 küme geçişleme indisi kullanarak oluşturdukları yaklaşımı test ederek bu metodun etkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Finansal başarısızlık olgusunu inceleyen Geng, Bose ve Chen (2015) 2001-2008 yılları arasında Şangay ve Shenzhen Borsaları tarafından "özel muamele" etiketi alan 107 Çin şirketi için 31 finansal göstergelerle ve üç farklı dönemde, makine öğrenmesi tekniklerini kullanarak finansal başarısızlık uyarı modelleri oluşturularak, kontrol grubu firmalarla karşılaştırmışlardır. Sonuçta sinir ağlarının performansının, karar ağaçları ve destek vektör makineleri gibi diğer sınıflandırıcıların yanı sıra çoğunluk oylaması kullanılarak birleştirilmiş çoklu sınıflandırıcılardan oluşan bir topluluktan daha doğru olduğu gözlenmiştir. Çalışmanın diğer bir katkısı, toplam varlıkların net kâr marjı, toplam varlıkların getirisi, hisse başına kazanç ve hisse başına nakit akışı gibi finansal göstergelerin karlılıktaki bozulmanın tahmininde önemli bir rol oynadığını keşfetmesidir.

Salehi, Mousavi Shiri ve Bolandraftar Pasikhani (2016), 2011-2014 arasındaki dönemde finansal başarısızlığın tahmini amacıyla İran'daki 117 sorunlu firmanın finansal sıkıntıdan önceki iki yıllık muhasebe bilgilerini ve destek vektör makineleri, yapay sinir ağları, k-en yakın komşu ve Naive Bayes sınıflandırıcı tekniklerini kullanarak araştırmışlardır. Bu şirketler, İran Ticaret Kanunu'nun 141. Maddesine göre birikmiş zararları öz sermayelerinin yarısını aşan şirketlerdir. Modellerin performansları arasında bir karşılaştırma yapılarak, yapay sinir ağlarının diğer tekniklerden daha iyi performans gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Khemakhem ve Boujelbene (2018), sadece finansal ve finansal olmayan değişkenleri değil, aynı zamanda sınıf dengesizliğini de dikkate alarak kredi riskini değerlendirmek için yeni bir yöntem sunmayı amaçladıkları çalışmalarında yapay sinir ağları ve karar ağaçları tasarlamışlardır. Sonuçta, karlılık oranları, geri ödeme kapasitesi, ödeme gücü, kredi raporu süresi, teminatlar, şirket büyüklüğü, kredi numarası, sahiplik yapısı ve kurumsal bankacılık ilişkisi süresinin temerrüdü tahmin etmede kilit faktörler olduğu, ayrıca her iki algoritmanın da sınıf dengesizliğine karşı oldukça hassas olduğu ortaya çıkmıştır.

Yakın tarihli bir çalışmada, Farooq ve Qamar (2019), sektör ayarlaması ve verilerin çoğaltılmasından sonra seçilen örneklem kullanılmış, mali tablo ve borsa göstergelerinden en ilgili özellikleri çıkarmak için özelliklerin modele eklenip çıkartıldığı bir wrapper alt küme makine öğrenmesi yaklaşımı uygulanmıştır. Tahmin modelini geliştirmek amacıyla DTNB, LMT ve A2DE Bayes modellerinin birleşimi kullanılmış ve ardından tüm modellerin performansı 10 kat çapraz doğrulama yöntemi ile değerlendirilmiştir. Sonuçta, önerilen model finansal sıkıntıyı %84,06 doğrulukla tahmin etmiş, ayrıca %33,33'lük bir kesme değeri dikkate alındığında ise bu oran %89,57'ye yükselmiştir.

Shang, Lu ve Zhou (2021) yaptıkları araştırmada, nesnelere interneti ile büyük veri madenciliğine dayalı çoklu finansal göstergeler seçilmiştir. Daha gerçekçi finansal risk göstergeleri seçmek için tüm finansal göstergeler

arasındaki kurallar, sık bulanık seçenek kümesi, paralel kurallar ve paralel madencilik algoritması ile belirlenerek minimum bulanık güvenilirliği sağlayan bulanık ilişkilendirme kuralları elde edilmiştir. Sonuç olarak, çalışmada önerilen yöntem doğrulanmıştır.

Araştırma makalelerinin yanı sıra finansal başarısızlık tahmini konusunda yapılmış çalışmaları inceleyen birçok derleme makale de literatürde yer almaktadır (Balcaen ve Ooghe 2006; Ravi Kumar ve Ravi 2007; Devi ve Radhika 2018; Alaka vd. 2018).

3. Metodoloji

Sınıflandırma ile ilgilenen denetimli makine öğrenimi algoritmalarından bazıları şunlardır: Doğrusal Sınıflandırıcılar, Lojistik Regresyon, Naive Bayes Sınıflandırıcı, Perceptron, Destek Vektör Makinesi; Karesel Sınıflandırıcılar, K-Means Kümeleme, Boosting, Karar Ağacı, Rastgele Orman, Sinir ağları, Bayesian Ağları vb. (Taiwo, 2010)

Makine öğrenmesinde sınıflandırıcı olarak çalışmanın uygulama aşamasında kullanılan algoritmaların özellikleri ilgili bilgiler aşağıda verilmektedir.

- Lojistik regresyon, oluşturma amacıyla sınıf kullanan ve tek bir tahminciyle tek bir multinomial lojistik regresyon modeli kullanan bir sınıflandırma işlevidir. Lojistik regresyon genellikle sınırdan, belirli bir uzaklıkla sınıflamaktadır. Bu veri seti daha büyük olduğunda uç noktalara (0 ve 1) doğru daha hızlı hareket eder. Lojistik regresyonu sınıflandırmada üstün yapan, olasılıklar hakkındaki bu ifadelerdir. Daha güçlü, daha ayrıntılı tahminler yapar ve farklı şekilde yenilenebilir ancak bu güçlü tahminler yanlış çıkma ihtimali de olabilir. Lojistik regresyon, Sıradan En Küçük Kareler (OLS) regresyonu gibi bir tahmin yaklaşımıdır. Bununla birlikte, lojistik regresyon ile tahmin, ikili bir sonuçla sonuçlanır (Newsom, 2015). Lojistik regresyon, uygulamalı istatistik ve kesikli veri analizi için en yaygın kullanılan araçlardan biridir. Lojistik regresyon doğrusal enterpolasyondur (Lojistik regresyon, 2023)
- Naive Bayesian Ağları, Bunlar, yalnızca bir ebeveyni (gözlemlenmemiş düğümü temsil eden) ve birkaç çocuğu (gözlemlenen düğümlere karşılık gelen) olan yönlendirilmiş grafiklerden oluşan ve ebeveynleri bağlamında çocuk düğümleri arasında güçlü bir bağımsızlık varsayımı olan çok basit Bayes ağlarıdır (Good, 1951). Bu nedenle, bağımsızlık modeli (Naive Bayes) tahmin etmeye dayanmaktadır (Nilsson, 1965). Bayes sınıflandırıcıları genellikle diğer daha sofistike öğrenme algoritmalarından daha az doğrudur, ancak Domingos ve Pazzani (1997) Naive Bayes sınıflandırıcısının standart kıyaslama veri kümelerinde karar ağacı, örnek tabanlı öğrenme ve kural için son teknoloji algoritmalarla geniş ölçekli bir karşılaştırmasını yapmış ve önemli özellik bağımlılıkları olan veri kümelerinde bile bazen diğer öğrenme şemalarından daha üstün olduğunu bulmuştur.
- Destek Vektör Makineleri, yeni denetimli makine öğrenme tekniklerindedir (Vapnik, 1995). Destek Vektör Makinesi modelleri, klasik çok katmanlı algılayıcı sinir ağlarıyla yakından ilişkilidir ve iki veri sınıfını ayıran bir hiper düzlemin her iki tarafındaki marj kavramı etrafında döner. Marjı maksimize ederek ayırıcı hiper düzlem ile her iki tarafındaki örnekler arasında mümkün olan en büyük mesafeyi yaratmanın beklenen genelleme hatasında bir üst sınırı azalttığı kanıtlanmıştır (Kotsiantis, 2007).
- Karar Ağaçları, örnekleri özellik değerlerine göre sıralayarak sınıflandıran ağaçlardır. Bir karar ağacındaki her düğüm, sınıflandırılacak bir örnekteki bir özelliği temsil eder ve her dal düğümün alabileceği bir değeri temsil eder. Örnekler kök düğümden başlayarak sınıflandırılır ve özellik değerlerine göre sıralanır (Kotsiantis, 2007). Veri madenciliği ve makine öğreniminde kullanılan karar ağacı öğrenimi, bir öğe hakkındaki gözlemleri öğenin hedef değeri hakkındaki sonuçlarla eşleştiren bir tahmin modeli olarak bir karar ağacı kullanır. Bu tür ağaç modelleri için daha açıklayıcı olanlar sınıflandırma ağaçları veya regresyon ağaçlarıdır [20]. Karar ağacı sınıflandırıcıları genellikle bir doğrulama kümesi kullanılarak budandıkları için karar ağaçlarının performansını değerlendiren budama sonrası teknikleri kullanır. Herhangi bir düğüm kaldırılabilir ve kendisine sıralanan eğitim örneklerinin en yaygın sınıfına atanabilir (Kotsiantis, 2007).
- J48, ağaç oluşturmak için kullanılan bir sınıflandırıcı olup herhangi bir kod gerektirmez. Bir ağaç oluştururken, J48 eksik nitelikleri reddeder, yani diğer kayıt için karakteristik niteliklere odaklanılarak bu şeylerin kalitesinin tahmin edilebileceği düşünülür. J48 sınıflandırıcısı ağırlıklandırma yardımıyla yüksek doğruluğa sahiptir (Patil ve Barkade, 2018).

4. İşletmelerde Finansal Başarısızlık Riski Öngörüsünde Makine Öğrenmesi Uygulaması

4.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Kısıtları

Bu çalışmada işletmelerin finansal başarısızlık riski ile ilgili tahminin yapay zekâ tekniklerinden makine öğrenmesi kullanılarak yapılmasının sonuçları araştırılmıştır. Bu kapsamda, Borsa İstanbul Ulusal Pazar’da yer alan 14 ve yakın izleme (gözaltı) pazarındaki 14 firmanın 2022 yılı 12 aylık gelir tabloları ve bilançoları

kullanılmış makine öğrenmesi yöntemlerinden faydalanılmıştır. Bu şirketlerin mali tabloları kullanılarak elde edilen veriler ile, makine öğrenmesi uygulama modellerinden hangisinin daha iyi sınıflandırma doğruluğu sağladığı araştırılmıştır. Ayrıca 2022 yılında yakın izleme pazarında yer alan bir şirketin sonraki sene için finansal durumunun makine öğrenmesi ile öngörüsünün mümkün olup olmadığı test edilmiştir.

Yapılacak eğitim ve test faaliyetlerinden anlamlı sonuçlar çıkarabilmek için çalışmadaki veri setinde kullanılacak sınıf eleman sayılarının eşit olması gerekir. Bu çalışmada karşılaşılan en önemli kısıtlar gözaltı pazarındaki firma sayısının 14 adet olması nedeniyle, ulusal pazardaki firmalardan da 14 adet seçilmesi, dolayısıyla kullanılan veri setinin toplam 28 firmayla sınırlı olmasıdır. Diğer kısıtlar da analizde kullanılan veri setinin yalnızca bir yıllık verilerden oluşmaması ve ayrıca tüm algoritmaların sınanmamasıdır.

4.2. Veri ve Yazılım

Amacımıza yönelik olarak öncelikle, 2022 yılında Yakın İzleme Pazarı'nda (gözaltı pazarı) ve Ulusal Pazar'da yer alan, banka vb. haricindeki şirketlerden unvan sırasına göre ilk 14 şirketin 2022 yılı yıllık finansal verileri (Kamu Aydınlatma Platformu, 2023) web sayfasındaki bilanço ve gelir tablolarından elde edilmiştir. Modelin anlamlı olabilmesi için her iki grubun eşit sayıda olması gerekmektedir. Bu nedenle ulusal pazarda yer alan firma sayısı 14 ile sınırlanılmıştır. Her iki grup firmanın listesi Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Mali Tabloları Kullanılan Firmalar

	Ulusal Pazar'daki Firmalar		Yakın İzleme Pazarındaki Firmalar
1	Afyon Çimento Sanayi T.A.ř.	1	Atlantis Yatırım Holding A.ř.
2	Ahlatıcı Doğal Gaz Dağıtım Enerji ve Yatırım A.ř.	2	Birko Birleşik Koyunlulular Mensucat Ticaret ve Sanayi A.ř.
3	Akçansa Çimento Sanayi ve Ticaret A.ř.	3	Birlik Mensucat Ticaret ve Sanayi İşletmesi A.ř.
4	Aksa Akrilik Kimya Sanayii A.ř.	4	Casa Emtia Petrol Kimyevi ve Türevleri Sanayi Ticaret A.ř.
5	Alcatel Lucent Teletaş Telekomünikasyon A.ř.	5	Cosmos Yatırım Holding A.ř.*
6	Altınyāğ Madencilik ve Enerji Yatırımları Sanayi ve Ticaret A.ř.	6	Diriteks Diriliş Tekstil Sanayi ve Ticaret A.ř.
7	Anadolu Isuzu Otomotiv Sanayi ve Ticaret A.ř.	7	Ekiz Kimya Sanayi ve Ticaret A.ř.
8	Arçelik A.ř.	8	Eminiş Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.ř.
9	Arena Bilgisayar Sanayi ve Ticaret A.ř.	9	Kervansaray Yatırım Holding A.ř.
10	Aselsan Elektronik Sanayi ve Ticaret A.ř.	10	Kuvva Gıda Ticaret ve Sanayi Yatırımları A.ř.
11	Aydem Yenilenebilir Enerji A.ř.	11	Mmc Sanayi ve Ticari Yatırımlar A.ř.
12	Ayen Enerji A.ř.	12	Otto Holding A.ř.
13	Aygaz A.ř.	13	Senkron Siber Güvenlik Yazılım ve Bilişim Çözümleri A.ř.
14	Aztek Teknoloji Ürünleri Ticaret A.ř.	14	Zedur Enerji Elektrik Üretim A.ř.*

Kaynak: (BİST şirketleri, 2023),

*(2023'te Yakın İzleme Pazarından Ana Pazara Geçen şirket)

Çalışmada analiz ve deney yazılımı olarak açık erişimli Weka programı kullanılmıştır. Weka, Yeni Zellanda'daki Waikato Üniversitesi tarafından Waikato Environment for Knowledge Analysis adı ile geliştirilmiş yazılımdır. Sistem java programlama dili ile yazılmış ve GNU lisansı ile dağıtılmaktadır. Weka yazılımı birçok işletim sistemi altında çalışabilir. Platformdan bağımsızdır. Tek bir ara yüzde çok sayıda öğrenme algoritmasını sağlamaktadır (Waikato, 2023).

4.3. Uygulama

2022 yılında BİST Yakın İzleme Pazarı'nda 14 adet firma yer almaktadır. Bu 14 firma ile Ulusal Pazar'daki 14 firma araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma kapsamına alınan toplam 28 firmanın bilanço ve gelir tablosu verilerinden yararlanarak anlamlı öznitelikler oluştırmada kullanılan finansal oranlar Tablo 2'de açıklanmaktadır.

Tablo 2. Öznitelik Çıkarımında Kullanılan Finansal Oranlar

1	Cari Oran	Dönen Varlıklar / Kısa Vadeli Yabancı Kaynak
2	Dönen Varlıklar / Aktif	
3	Likit Oran	(Dönen Varlıklar - Stoklar) / Kısa Vadeli Yabancı Kaynak
4	Nakit Oran	Hazır Değerler / Kısa Vadeli Yabancı Kaynak

5	Aktif Karlılık	Net Kâr / Varlıklar
6	Brüt Esas Faaliyet Kar Marjı	Brüt Esas Faaliyet Karı / Hasılat
7	Esas Faaliyet Kar Marjı	Esas Faaliyet Karı / Hasılat
8	FAVÖK Marjı	Faiz Vergi Öncesi Kar / Hasılat
9	Net Kar Marjı	Net Kar / Hasılat
10	Özsermaye Karlılığı	Net Kar / Özsermaye
11	VAFÖK Marjı	Vergi Amortisman Faiz Öncesi Kar / Hasılat
12	Finansman Gideri / Net Satış	
13	Firma Değeri / Defter Değeri	
14	Firma Değeri / FAVÖK	
15	Firma Değeri / Net Satış	
16	FK (Fiyat Kazanç)	Hisse Senedi Fiyatı / Hisse Senedi Başına Kâr
17	Piyasa Değeri / FAVÖK	
18	Piyasa Değeri / Aktifler	
19	Piyasa Değeri / Defter Değeri	Hisse Senedi Piyasa Değeri / Hisse Senedi Defter Değeri
20	PD / Net Satış	Hisse Senedi Piyasa Değeri / Net Satış
21	Aktif Büyüme	2. Yıl Toplam Varlıklar / 1. Yıl Toplam Varlıklar
22	Net Satışlar Büyüme	2. Yıl Net Satışlar / 1. Yıl Net Satışlar
23	Özsermaye Büyümesi	2. Yıl Toplam Özsermaye / 1. Yıl Toplam Özsermaye
24	ROIC	Sürdürölen Faaliyetler Vergi Sonrası Kârı / (Dönen Varlıklar - Kısa Vadeli Yabancı Kaynak -Nakit ve Benzeri + Maddi Duran Varlıklar)
25	Borç Kaynak Oranı	Toplam Borçlar / Toplam Kaynaklar
26	Net Satışlar / Kısa Vadeli Borçlar	
27	Stoklar / Dönen Varlıklar	
28	Net Borç / Aktifler	
29	FAVÖK / Kısa Vadeli Borçlar	
30	FAVÖK / Mali Borçlar	
31	Kısa Vadeli Borç / Aktif	
32	Net Satışlar / Kısa Vadeli Borç	
33	Özsermaye / Aktifler	
34	Toplam Borç / Özsermaye	
35	Aktif Devir Hızı	Net Satışlar / Ortalama Varlıklar
36	Alacak Devir Hızı	Ortalama Ticari Alacak / Net Satışlar
37	Alacak Tahsil Süresi	365 / Alacak Devir Hızı
38	Dönen Varlıklar Devir Hızı	Net Satışlar / Ortalama Dönen Varlıklar
39	Duran Varlıklar Devir Hızı Sektörel	Net Satışlar / Ortalama Duran Varlıklar
40	Nakit Döndürme Süresi	(Satışların Maliyeti / Ortalama Stok) + (Ticari Alacaklar / Günlük Satışlar) – (Ticari Borçlar / Günlük Satışların Maliyeti)
41	Özsermaye Devir Hızı	Net Satışlar / Ortalama Özsermaye
42	Stok Devir Hızı	Satılan Mal Maliyeti / Ortalama Stoklar
43	Ticari Borç Devir Hızı	(Satılan malın Maliyeti +DS Stok- DB Stok) / Ortalama Ticari Borçlar

Kaynak: (Çabuk ve Lazol, 2011)

Ancak hesaplamalarda kullanılan şirket verilerinden pay ya da paydada bir veya daha fazla verinin bulunmaması nedeniyle, bazı şirketlerin sütunlarındaki bazı öznitelikler hesaplanamamıştır. Dolayısıyla mevcut veri setine veri temizleme işlemi uygulanmış ve eksik öznitelik değerleri yerine o özniteliliğin ortalama değeri kullanılarak sütunlarda eksik veri bulunmaması sağlanmıştır. (İstatistik Sitesi, 2023).

şirketlerin yakın izleme pazarında işlem görmesine aşağıdaki koşullarda karar verilmektedir (Para Limanı, 2014):

- Hisse senetleri Borsa'da işlem gören şirketler ve/veya hisse senetleri işlemleri ile ilgili olarak olağandışı durumların ortaya çıkması,

- Hisse senetleri Borsa'da işlem gören şirketler tarafından kamunun zamanında, tam ve sürekli olarak aydınlatılmasında ve mevcut düzenlemelere uyum konusuna gerekli özenin gösterilmemesi,
- Yatırımcıların haklarının korunması ve kamu yararı gereği hisse senetlerinin Borsa kotundan ve/veya işlem gördüğü pazardan geçici ya da sürekli çıkarılması sonucunu doğurabilecek gelişmelerin oluşması durumunda şirket Yakın İzleme Pazarında işlem görür.

Tablo 3'te sunulduğu üzere çalışmamızda kullandığımız Ulusal Pazar'da yer alan her bir şirketin öznitelikleri veri tabanına aktarılarak tüm şirketler için bir satır veri tabanında oluşturulmuştur. Satırlardaki tüm sütunlar hesaplanmış bu oranlara sahiptir. Ayrıca bu sütunun keşiştiği her bir satır ayrı bir şirketin bu değişkene ait verisini göstermektedir. Tablo 4'te ise Gözaltı Pazarı'nda yer alan tüm şirketler için hesaplanan öznitelikler veri tabanına aktarılmış ve yine her şirketin veri tabanında bir satırı oluşturulmuştur. Böylece eksiksiz veri seti Weka programında kullanıma hazırlanmıştır. Hazırlanan bu veri seti Weka programındaki pek çok teknikte birlikte 10-kat çapraz doğrulama (10 fold) eğitim ve test kümesi yöntemleri kullanılarak sınanmıştır. Her bir algoritma için eğitim ve test kümeleri ayrı ayrı test edilmiş ve sınıflandırıcıların doğru sınıflandırma yüzdesi belirlenmiştir. Ardından sınıflandırıcıların bu başarı oranları karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak, yapılan analizde hangi tekniğin daha yüksek doğrulukta sınıflandırma yaptığı, dolayısıyla bu tekniklerden hangisinin daha iyi sonuç verebildiği ortaya çıkarılmaktadır.

Tablo 3. Ulusal Pazar’da Yer Alan Firmaların Öznitelik Verileri

Oranlar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
Firmalar	1	1,7	55,2	1,4	65,0	25,8	26,5	25,2	27,8	20,2	38,9	28,5	3,2	4,1	8,9	2,5	12,9	9,4	2,7	4,3	2,6	58,6	220,8
	2	1,1	37,6	1,1	63,7	3,0	6,5	5,4	6,8	2,6	7,2	13,0	10,9	1,7	19,1	1,3	60,2	22,9	1,1	2,6	1,1	389,3	227,2
	3	1,1	54,2	0,9	34,3	26,3	16,8	13,6	15,1	17,1	58,4	14,6	3,8	3,3	9,1	1,4	7,8	8,9	1,5	3,2	1,3	130,1	209,9
	4	1,4	54,1	0,8	39,6	32,8	24,6	21,3	22,6	19,6	79,8	21,6	6,9	5,3	7,7	1,8	8,7	7,6	2,6	5,2	1,7	20,9	109,1
	5	2,6	93,5	2,1	73,2	12,7	24,4	20,2	21,4	10,3	22,5	18,2	0,0	2,6	7,1	1,5	17,1	8,3	1,8	3,1	1,8	63,6	74,3
	6	1,9	8,6	1,9	103,2	3,5	63,1	58,8	79,1	26,7	7,6	91,3	49,7	1,8	10,0	7,9	18,3	6,2	0,5	1,1	4,9	57,1	206,9
	7	1,2	59,2	0,8	40,7	10,3	22,7	14,4	15,7	9,9	25,8	12,8	10,3	5,8	20,0	3,2	31,5	19,7	2,3	5,7	3,1	131,1	134,1
	8	1,2	69,6	0,8	30,9	4,0	29,5	6,4	8,9	3,2	19,5	10,3	10,0	4,1	8,7	0,8	17,5	6,4	0,6	3,0	0,6	55,4	96,4
	9	1,2	95,9	0,9	23,2	2,0	5,6	3,3	3,6	0,6	12,2	4,1	2,9	2,5	4,0	0,1	19,4	3,5	0,3	2,2	0,1	77,8	184,3
	10	1,3	50,4	0,8	19,2	19,5	33,4	25,2	26,9	33,8	36,6	36,0	8,3	3,7	15,5	4,2	11,9	15,0	1,9	3,6	4,0	63,8	75,2
	11	1,9	8,6	1,9	103,2	3,5	63,1	58,8	79,1	26,7	7,6	91,3	49,7	1,8	10,0	7,9	18,3	6,2	0,5	1,1	4,9	57,1	206,9
	12	1,5	33,5	1,5	90,6	21,0	37,9	36,9	39,6	23,5	56,9	38,9	12,4	3,2	4,8	1,9	6,9	4,1	1,1	2,7	1,6	72,6	331,3
	13	1,3	44,0	0,9	24,6	37,9	5,9	0,8	1,4	12,6	90,13	13,7	2,2	2,9	42,3	0,6	4,4	39,1	1,3	2,7	0,6	99,8	136,0
	14	2,4	92,1	1,5	38,2	29,9	17,7	14,7	15,0	10,9	60,3	15,8	2,3	4,2	7,8	1,2	10,5	7,6	2,2	4,1	1,1	134,3	136,0

Tablo 4. Ulusal Pazar'da Yer Alan Firmaların Öznitelik Verileri (Devam)

Oranlar	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	
Firmalar	1	42,5	41,1	36,4	420,3	17,4	-13,5	116,7	391,7	33,3	420,3	63,6	57,2	1,3	6,4	56,8	3,0	5,4	32,0	1,9	6,8	4,7
	2	29,2	17,0	42,2	295,5	1,1	-18,2	20,1	124,2	33,5	295,5	51,8	81,5	1,2	8,3	43,8	3,0	273,6	-11,1	2,8	230,3	6,5
	3	137,7	31,7	54,5	309,4	22,0	4,8	46,6	105,8	49,1	309,4	45,5	119,8	1,5	6,4	57,2	2,9	5,4	23,7	3,4	8,2	4,7
	4	102,5	62,3	49,7	340,5	35,7	6,2	76,9	165,0	38,1	340,5	50,3	98,9	1,7	8,4	43,5	2,9	2,9	19,9	4,1	6,4	4,5
	5	64,8	60,2	43,2	384,2	18,0	-25,7	82,2	1791,5	36,2	384,2	56,8	76,0	1,2	2,9	127,5	1,3	20,8	137,2	2,2	4,6	5,2
	6	74,2	7,6	51,7	307,7	0,3	32,7	243,3	28,0	4,5	307,7	48,3	107,2	0,1	3,3	109,4	1,6	49,8	41,3	0,3	152,5	5,2
	7	143,5	25,8	59,3	215,8	30,2	3,5	33,9	91,3	50,9	215,8	40,7	145,8	1,1	5,8	62,5	1,8	21,6	32,0	2,6	4,0	3,0
	8	28,7	15,6	79,5	223,5	31,8	20,4	19,8	36,3	60,0	223,5	18,9	421,4	1,2	4,1	89,3	1,8	9,3	100,6	6,0	3,4	3,7
	9	20,8	32,5	86,1	390,4	21,6	4,3	13,9	45,2	83,5	390,4	14,0	616,9	3,1	5,5	66,0	3,3	399,5	35,4	19,2	11,3	5,8
	10	55,1	19,4	47,6	152,1	32,9	6,8	40,8	211,4	39,0	152,1	52,1	91,3	0,6	2,9	125,3	1,2	20,8	168,7	1,1	2,2	3,0
	11	74,2	7,6	51,7	307,7	0,3	32,7	243,3	28,0	4,5	307,7	48,3	107,2	0,1	3,3	109,4	1,6	49,8	41,3	0,3	152,5	5,2
	12	144,6	37,0	55,2	401,1	0,0	19,7	158,7	86,0	22,9	401,1	41,9	131,5	0,9	15,4	23,7	3,4	49,8	1,4	2,4	0,0	16,4
	13	186,5	3,6	52,8	656,0	31,4	10,4	9,4	31,2	45,5	656,0	46,4	113,8	3,0	18,6	19,6	6,2	14,0	9,1	7,2	17,2	11,5
	14	226,8	51,9	45,9	570,6	27,5	6,1	85,7	179,1	44,1	570,6	54,1	84,8	2,7	4,5	80,7	3,0	399,5	94,5	5,5	7,4	10,3

Tablo 4. Yakın İzleme Pazarı'nda Yer Alan Firmaların Öznitelik Verileri

Oranlar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22		
Firmalar	1	1,5	81	0,9	0,2	30	36,8	33,7	0,4	20,6	108,2	0,4	0,0	0,0	53,7	18,2	88,5	52,8	22,5	62,2	18,2	44,8	26,2	
	2	0,9	9,9	0,5	0,0	47	23,8	7,9	159,2	213,9	63,5	149,8	7,3	1,9	6,6	10,5	4,7	6,3	1,5	1,8	10,0	157,8	3,9	
	3	0,6	53,8	0,5	0,33	-	57,48	-	-	-	-	-	58,2	-	0,0	54,3	0,0	0,0	9,5	0,0	55,6	78,1	-	
	4	1,6	73,6	16,7	0,1	14,5	10,7	8,6	10,5	5,9	20,1	11,6	0,0	2,8	9,9	1,0	17,7	9,9	2,1	2,8	1,0	62,3	15,7	
	5	1,7	88,8	1,2	67,4	26,3	14,2	5,9	0,1	18,9	67,4	0,1	1,0	0,0	86,1	9,2	49,9	11,5	12,2	32,7	1,1	16,9	18,3,4	
	6	0,5	14,4	0,4	0,3	15,9	20,1	11,5	23,6	8,8	33,5	12,6	7,5	1,6	2,6	0,6	5,7	2,1	0,9	1,3	0,5	-	4,5	48,3,4
	7	0,3	6,1	0,3	0,3	34,6	1,9	-0,9	-0,8	30,5	72,8	40,9	11,5	2,9	0,0	1,8	4,8	-	1,184	2,4	1,3	1,5	57,7	95,4
	8	2,4	67,8	1,6	8,8	8,6	18	8,1	11,5	5,1	45,9	9,4	0,5	14,6	16,6	1,9	37,2	16,6	3,1	14,6	1,9	4,9	87,2	-
	9	0,0	0,8	0,0	0,1	7,9	4,8	-221,455	2544,67	2517,640	0,0	1365,2051	108,782	-	167,30,6	426,400	3,7	36,8	0,2	-	9354,4,9	50,9	-	10
	10	0,5	22,4	0,4	9,3	1,8	55,8	20,6	24,9	4,4	5,4	28,1	25,0	44,1	197,7	49,2	107,4,6	191,4,7	11,6	42,6	47,6	360,6	66,6,3	
	11	0,4	79	0,4	0,6	-	27,3	-29,8	-28,5	-33,0	-	-2,0	0,0	-	0,0	54,8	0,0	221,9	35,3	0,0	54,8	-	47,2	0,0
	12	6,6	24,2	6,1	12,4	54,1	75,5	60,8	1,0	225,2	99,3	1,0	1,8	10,9	38,5	24,8	11,0	25,3	3,8	7,2	24,8	278,6	99,9,6	
	13	2,8	92,3	2,3	0,6	6,8	23,1	15,9	16,4	23,9	12,7	32,4	3,2	3,8	46,3	7,6	31,2	45,4	2,1	3,7	7,4	-	-	78,5
	14	0,5	3,4	0,5	15,8	5,0	39,6	30,1	54,6	47,8	7,8	73,9	54,3	3,2	44,9	24,6	46,3	40,5	1,9	2,8	22,2	61,7	38,7,5	

Tablo 4. Yakın İzleme Pazarı'nda Yer Alan Firmaların Öznitelik Verileri (Devam)

Oranlar	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43
1	236,5	6,4	55,3	4,1	0,4	0,3	2,4	1766,3	55,1	6,9	36,2	1,2	1,5	2,2	164,4	1,9	194,2	64,9	1,7	4,5	1,5
2	325,8	1,7	16,8	116,4	43,4	6,5	185,2	541,3	11,7	116,4	83,2	20,2	0,2	2,9	125,1	1,3	5,0	194,2	0,3	1,8	2,8
3	-0,2	-0,6	128,1	14,2	20,5	-23,0	-21,7	-958,3	91,3	14,2	-28,1	-455,7	0,2	1,2	297,4	0,5	5,0	295,3	-0,6	1,2	1,2
4	71,0	23,7	26,5	6670,8	0,0	0,0	699,9	0,0	4,4	6670,8	73,5	36,1	2,5	10,0	36,4	3,6	21,2	65,9	3,4	12,3	4859
5	5,5	0,2	54,4	611	0,0	0,3	2,9	66,2	53,1	29,3	37,2	1,2	1,4	14,3	25,5	2,0	183,4	74,1	2,8	2,4	137,0
6	148,2	25,5	30,6	393,3	7,6	18,5	92,9	253,8	30,6	393,3	69,4	44,1	1,8	3,8	95,1	5,3	5,0	38,3	3,8	39,9	5,5
7	208,3	-0,9	41,4	424,0	0,0	31,9	-3,4	-4,0	20,1	424,0	58,6	70,6	1,1	81,8	4,5	13,0	8,5	-7,8	2,4	0,0	29,8
8	40,1	57,5	78,6	600,8	33,6	0,1	69,1	588,8	27,8	600,8	21,4	366,7	1,7	7,4	49,4	2,7	6,0	75,6	9,0	6,0	10,6
9	1,7	-0,7	109,4	0,0	0,3	86,3	0,7	24,3	105,7	0,0	-3,6	-3014	385 800	0,0	360 024	3234,0	33,5	-1366 5128	36173	0,5	6,8
10	107,0	10,7	72,7	84,7	16,9	38,7	21,1	28,1	49,4	84,7	27,4	265,6	0,4	4,2	87,6	1,7	1516,0	97,1	1,2	3,7	4,1
11	0,0	0,0	195,9	31,3	0,0	-1,2	-8,9	0,0	195,9	31,3	-115,8	-169,2	0,4	0,9	399,7	0,8	33,5	375,2	0,7	0,0	14,9
12	215,0	1,3	47,7	4,1	0,0	0,0	4,0	10,1	3,7	4,1	52,3	0,9	0,2	3,4	109,0	1,2	2,1	-58,2	0,4	11,3	2,6
13	12,1	6,3	43,1	83,8	20,0	4,2	13,7	162,8	32,6	83,8	56,9	75,7	0,3	0,5	719,6	0,3	32,4	921,8	0,5	1,2	3,3
14	72,9	2,9	33,8	131,9	4,3	20,3	72,0	29,4	6,6	131,9	66,0	51,2	0,1	4,6	78,9	2,7	49,8	53,1	0,2	141,6	12,8

4.4. Bulgular

Tablo 5’te Weka programında ulaşılan sonuçlarda yer alan ‘doğru pozitif’, ‘yanlış pozitif’, ‘doğru negatif’ ve ‘yanlış negatif’ değerleri gösterilmektedir. Çalışmada yer alan hata matrislerinde de görüleceği üzere ‘a’ sınıfı ulusal pazar şirketlerini, ‘b’ sınıfı ise gözaltı pazarı şirketlerini temsil etmektedir. Sonuç olarak ulusal pazarda sınıflandırılması gerekli bir şirket ulusal pazarda sınıflandırılmışsa ‘Doğru Pozitif’, ama aynı şirket gözaltı pazarında sınıflandırılmış ise ‘Yanlış Pozitif’ sınıflandırılmış olur. Diğer yandan gözaltı pazarında sınıflandırılması gereken bir şirket gözaltı pazarında sınıflandırılmışsa ‘Doğru Negatif’, ama aynı şirket ulusal pazarda sınıflandırılmışsa ‘Yanlış Negatif’ olarak sınıflandırılmıştır (Kırılıoğlu ve Ceyhan, 2014, s.27).

Tablo 5. Hata Matrisi (Confusion Matrix)

		TAHMİN EDİLEN			
GERÇEKLEŐEN		Pozitif	Sınıflama	Negatif	Sınıflama
	Pozitif	Doğru Pozitif	a = a	Yanlış Negatif	a = b
Negatif	Yanlış Pozitif	b = a	Doğru Negatif	b = b	

Çalışmada birçok sınıflandırıcı ve test tekniği kullanılmış ve yüksek doğruluk sağlayan teknikler ortaya çıkarılmıştır. Veri seti, 10-kat çapraz doğrulama tekniği ile eğitilmış ve yüksek doğruluk sağlayan tekniklerin sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Sınıflandırma Algoritmalarının Başarı Durumu Karşılaştırması

Sınıflandırıcı	Naive Bayes	J48	Random Forest	Classification Via Regression	Random Tree
Test Modu	<i>10-Fold</i>	<i>10-Fold</i>	<i>10-Fold</i>	<i>10-Fold</i>	<i>10-Fold</i>
Doğru Pozitif	13	14	14	13	12
Doğru Negatif	9	9	12	11	11
Yanlış Pozitif	5	5	2	3	3
Yanlış Negatif	1	0	0	1	2
Doğru Sınıflandırılan rnek Sayısı	22	23	26	24	23
Yanlış Sınıflandırılan rnek Sayısı	6	5	2	4	5
Doğru Sınıflandırma Oranı (%)	78,57	82,14	92,86	85,71	82,14
Yanlış Sınıflandırma Oranı (%)	21,43	17,86	7,14	14,29	17,86
Kappa statistic	0,5714	0,6429	0,8571	0,7143	0,6429
Mean absolute error	0,2143	0,2121	0,2679	0,2694	0,1786
Root mean squared error	0,4629	0,4148	0,3093	0,3575	0,4226
Relative absolute error	%42,40	%41,96	%53,01	%53,87	%35,34
Root relative squared error	%91,56	%82,04	%61,18	%71,49	%83,58

Elde edilen bu sonuçlara göre;

NaiveBayes algoritması ve 10 kat çapraz doğrulama tekniği uygulandığında, veri setinde 13 adet “doğru pozitif” şeklinde sınıflandırılan, 9 adet “doğru negatif” şeklinde sınıflandırılan, 5 adet “yanlış pozitif” şeklinde sınıflandırılan ve 1 adet “yanlış negatif şeklinde” sınıflandırılan örnek bulunmuştur. Toplamda 22 adet doğru sınıflandırılan ve 6 adet ise yanlış sınıflandırılan örnek sayısına ulaşılmıştır. Sonuç olarak modelin doğru sınıflandırma oranı %78,57 olarak hesaplanmıştır.

Diğer algoritmaların sonuçları aşağıda verilmiştir:

J48 algoritması ve 10 kat çapraz doğrulama tekniği kullanıldığında, toplam 23 adet doğru sınıflandırılan ve toplam 5 adet yanlış sınıflandırılan örnek sayısı elde edilmiştir. Sonuç olarak modelin doğru sınıflandırma oranı %82,14 olarak bulunmuştur.

RandomForest algoritması ve 10 kat çapraz doğrulama tekniği kullanıldığında, toplam 26 adet doğru sınıflandırılan ve toplam 2 adet yanlış sınıflandırılan örnek sayısı elde edilmiştir. Sonuç olarak modelin doğru sınıflandırma oranı %92,86 olarak bulunmuştur.

ClassificationViaRegression algoritması ve 10 kat çapraz doğrulama tekniği kullanıldığında toplam 24 adet doğru sınıflandırılan, toplam 4 adet ise yanlış sınıflandırılan örnek sayısı elde edilmiştir. Sonuç olarak modelin doğru sınıflandırma oranı %85,71 olarak bulunmuştur.

RandomTree algoritması ve 10 kat çapraz doğrulama tekniği kullanıldığında ise toplam 23 adet doğru sınıflandırılan, toplam 5 adet ise yanlış sınıflandırılan örnek sayısı elde edilmiştir. Sonuç olarak modelin doğru sınıflandırma oranı %82,14 olarak bulunmuştur.

Buna ilaveten 2023 yılında yakın izleme pazarından ana pazara çıkan bir firma için, 2022 yılı verileri eğitim seti olarak kullanılmış ve finansal durumunun tahmini işlemi yapılmıştır. Tablo 7’de görüleceği üzere ilgili firmanın finansal oranları hesaplanarak öznitelik verileri elde edilmiştir.

Tablo 7. 2023 Yılında Ana Pazara ıkan Zedur Firmasının znitelik Verileri

Sıra	Değer	Sıra	Değer	Sıra	Değer	Sıra	Değer	Sıra	Değer
1	0,66	2	4,57	3	0,57	4	8,66	5	4,77
6	30,54	7	18,6	8	47,77	9	16,45	10	8,08
11	57,16	12	43,51	13	4,08	14	62,08	15	30,63
16	56,17	17	55,26	18	2,16	19	3,63	20	27,26
21	62,21	22	-4,94	23	66,55	24	2,05	25	39,94
26	56,52	27	9,47	28	26,72	29	56,13	30	19,17
31	6,93	32	113,76	33	59,63	34	66,98	35	0,1
36	4,72	37	77,33	38	1,78	39	32,78	40	39,57
41	0,17	42	29,38	43	7,27				

Yapılan test işleminin ardından ortaya çıkan sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Zedur Firması İle İlgili Sınıflandırma Başarısı

Sınıflandırıcı	NaiveBayes
Test Modu	<i>User supplied</i>
Doğru Pozitif	1
Doğru Negatif	0
Yanlış Pozitif	0
Yanlış Negatif	0
Doğru Sınıflandırılan rnek Sayısı	1
Yanlış Sınıflandırılan rnek Sayısı	0
Doğru Sınıflandırma Oranı (%)	100
Yanlış Sınıflandırma Oranı (%)	0

Kappa statistic	1
Mean absolute error	0
Root mean squared error	0
Relative absolute error	0
Root relative squared error	0

Elde edilen bu sonuçlara göre; NaiveBayes algoritması ve 10 kat çapraz doğrulama tekniği uygulandığında 2023 yılında yakın izleme pazarından çıkmış olduğu %100' lk bir başarı ile tespit edilmektedir.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Yapay zekâ teknolojileri hızla yaygınlaşmakta ve hayatın hemen hemen her alanında kendine yer bulmaktadır. Finans disiplini de öngörü modelleri, başta yatırımcılar olmak üzere finans dünyasındaki tüm aktörler için olduğu önemlidir. Yapay zekâ finansal tahminlemeyi olduğu gelişmiş matematiksel modeller üzerinden yapmaya olanak vermektedir. Özellikle 2016 yılından itibaren araştırmacıların bu alana yönelimlerinin arttığını ve yapay zekâ teknolojilerinin finansa, portföy yönetimi, kredi risk yönetimi, algoritmik ticaret ve davranışsal finans alanlarında sıklıkla kullanılmaktadır (Demirci, 2023).

Makine ğrenmesi ise son dönemde ortaya çıkmış, ham veriden kullanılabilir bilgi ortaya çıkaran gözde konulardan biridir. Giderek global köy haline gelen dünyada her gün sayısız veri ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden makine öğrenmesi teknikleri ile işlenmiş veriler elde etmek ve faydalanabileceği bilgilere ulaşmak her firmanın arzudur. Büyük veri, nesnelerin interneti, bulut bilişim ve diğer fikir ve teknolojiler sosyal hayata entegre edildikçe, büyük veri teknolojisi kurumların finansal verilerini işlemelerini geliştirebilir. Aynı zamanda, işletmeler arasındaki rekabetin şiddetlenmesiyle birlikte, yatırımcılar ve işletmeler finansal sıkıntı uyarılarının kurumsal yönetimdeki rolüne daha fazla önem vermişlerdir.

Buradan hareketle araştırmada işletmelerin finansal durumlarının tespitinde yapay zekâ tekniklerinden veri madenciliğinin kullanımı üzerine bir analiz yapılmıştır.

Araştırmanın uygulama aşamasında, 2022 yılında Borsa İstanbul'da yakın izleme pazarında bulunan 14 şirketin finansal tabloları ile ulusal pazarda yer alan 14 firmanın finansal tabloları kullanılmıştır. Elde edilen ham verilerden öncelikle 43 adet finansal oran hesaplanmış, ardından bunlar açık erişim makine öğrenmesi programı olan Weka'da kullanılabilir öznelik verilerine dönüştürülerek arff dosyası şekline getirilmiştir. Bu veriler, Naive Bayes, J48, Random Forest, Classification Via Regression, Random Tree algoritmaları ile 10 kat çapraz doğrulama tekniğiyle test edilmiştir. En yüksek doğru sınıflandırma oranına yüzde 92,86 başarı oranıyla, Random Forest algoritması ve 10 kat çapraz doğrulama tekniği ile ulaşılmıştır. Daha sonra sırasıyla, Yüzde 85,71 ile regresyon, yüzde 82,14 ile hem J48 hem de Random Tree ve yüzde 78,57 ile Naive Bayes sınıflandırma başarısı göstermiştir.

Ayrıca, 2023 yılında yakın izleme pazarından ana pazara çıkan bir firmanın finansal durumunun tahmini için yapılan testte, 2022 yılı verileri eğitim seti olarak kullanılarak gerçekleştirilmiş. Sonuç olarak yüzde yüz oranında doğru tahmin başarısı sağlanmıştır.

Dolayısıyla herhangi bir şirketin finansal sıkıntı içerisine girip girmeyeceği hakkında tahminde bulunulacaksa, yine bir şirketin yakın izleme pazarına alınıp alınmayacağı ya da normal pazara dönüp dönmeyeceği sorgulanıyorsa veri madenciliğinin kullanılması yerinde olacaktır.

Çalışmamızda  önemli kısıt bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, çalışmada kullanılan veri setinin sadece şirketlerin 2022 yılı 12 aylık mali tablolarından elde edilmesidir. İkincisi, çalışmada kısıtlı miktarda algoritma kullanılmıştır. nc kısıt ise araştırmanın yapıldığı dönem itibarıyla gözaltı pazarında sadece 14 firma bulunduğu için, ulusal pazarda da 14 firmanın mali tabloları kullanılmak zorunda kalınmıştır.

Bu alışma kısıtlarını elimine etmek amacıyla yapılacak araştırmalarda, veri setini oluştururken nesnelerin interneti ve sosyal medya araçlarının kullanılmasıyla beraber ortaya çıkan büyük veri kullanılabilir, ayrıca daha

uzun zaman aralıkları ve farklı pazarlar ele alınabilir, diğer algoritma ve teknikler de kullanarak çalışma genişletilebilir.

Kaynakça

AIX, (2023, 9, 2). <https://aix.web.tr/en/yapay-zeka-ve-veri-madenciligi/> adresinden alındı

ALAKA, H.A., OYEDELE, L.O., OWOLABI, H.A., KUMAR, V., AJAYI, S.O., AKINADE, O.O., & BİLAL, M. (2018). Systematic review of bankruptcy prediction models: Towards a framework for tool selection. *Expert Syst. Appl.*, 94, 164–184.

ALBAYRAK, A., & KOLTAN YILMAZ, ř. (2009). Veri Madenciliği Karar Ağacı Algoritmaları ve İMKB Verileri Üzerine Bir Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 31-52.

ALPAYDIN, E. (2013). *Yapay Öğrenme: Introduction to Machine Learning*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

ALTMAN, E.I. (1968). Financial Ratios, Discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy. *J. Financ.* 23, 589–609.

BALCAEN, S., & OOGHE, H. (2006). 35 years of studies on business failure: An overview of the classic statistical methodologies and their related problems. *Br. Account. Rev.*, 38, 63–93.

BARBOZA, F., KİMURA, H., & ALTMAN, E. (2017). Machine learning models and bankruptcy prediction. *Expert Syst. Appl.*, 83, 405–417.

BEAVER, W.H. (1966). Financial ratios as predictors of failure. *J. Account. Res.* 4, 71–111.

BELL, J. (2015). *Machine Learning: Hands-On for Developers and Technical Professionals*. New Jersey: John Wiley & Sons.

BİST Şirketleri. (2023, 7, 2). Kamu Aydınlatma Platformu: <http://www.kap.gov.tr/sirketler/islem-goren-sirketler/pazarlar> adresinden alındı

BORAN, L. (2012). *Veri Madenciliğinin Türk İşletmelerin Finansal Tablolarına Uygulanması ve Uygulama Örneği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi S.B.E., İstanbul.

BROGAARD, J., LI, D., & XIA, Y. (2017). Stock Illiquidity and default risk. *J. Financ. Econ.*, 124, 486–502.

CHEN, W. S., & DU, Y. K. (2009). Using Neural Networks and Data Mining Techniques For The Financial Distress Prediction Model. *Expert systems with applications*, 36(2), 4075-4086.

CEYHAN, İ. F. (2014). *Bağımsız denetim kalitesini artırıcı bir yöntem olarak veri madenciliği: Borsa İstanbul uygulaması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

ÇABUK, A., & LAZOL, İ. (2011). *Mali Tablolar Analizi (11. b.)*, Bursa: Ekin Yayınevi.

DEMİRCİ, F. (2023). Finasta Yapay Zekâ ve Makine Öğrenme Üzerine Bibliyometrik Bir Araştırma. E. B. Ceyhan, & İ. F. Ceyhan içinde, *Yapay Zekâ Alan Uygulamaları-1* (s. 1-25). Ankara: Nobel.

DEVI, S.S., & RADHIKA, Y. A (2018). A survey on machine learning and statistical techniques in bankruptcy prediction. *Int. J. Mach. Learn. Comput.*, 8, 133–139.

DOMINGOS, P. & PAZZANI, M. (1997). On the optimality of the simple Bayesian classifier under zero-one loss. *Machine Learning*, 29, 103–130.

FAROOQ, U., & QAMAR, M. A. J. (2019). Predicting Multistage Financial Distress: Reflections on Sampling, Feature and Model Selection Criteria. *Journal of Forecasting*, 38(7), 632-648.

GOOD, I.J. (1951). Probability and the Weighing of Evidence, *Philosophy*, 26, 97, 163-164. <https://doi.org/10.1017/S0031819100026863>.

GENG, R., BOSE, I., & CHEN, X. (2015). Prediction of Financial Distress: An Empirical Study of Listed Chinese Companies Using Data Mining. *European Journal of Operational Research*, 241(1), 236-247.

GLOVER, B. (2016). The expected cost of default. *J. Financ. Econ.*, 119, 284–299.

- HASTIE, T., TIBSHIRANI, R., & FRIEDMAN, J. H. (2001). *The elements of statistical learning, Data mining, inference, and prediction*, New York: Springer Verlag.
- HILLEGEIST, S.A., KEATING, E.K., CRAM, D.P., & LUNDSTEDT, K.G. (2004). Assessing the probability of bankruptcy. *Rev. Account. Stud.*, 9, 5–34.
- JESSEN, C., & LANDO, D. (2015). Robustness of distance-to-default. *J. Bank. Financ.*, 50, 493–505.
- İSTATİSTİK SİTESİ*. (2023, 5, 9). <http://www.stat.gen.tr/index.php?istek=sinif&dersid=ist01&konuid=ver01&max=1> adresinden alındı
- KHEMAKHEM, S., & BOUJELBENE, Y. (2018), Predicting Credit Risk on The Basis of Financial and Non-Financial Variables and Data Mining, *Review of Accounting and Finance*, 17 (3), 316-340.
- KOTSIANTIS, S. B. (2007). Supervised Machine Learning: A Review of Classification Techniques. *Informatica*, 31, 249 – 268.
- KOU, G., PENG, Y., & GUOXUN, W. (2014). Evaluation of Clustering Algorithms for Financial Risk Analysis Using MCDM Methods. *Information Sciences*, 275, 1-12.
- KULALI, İ. (2014). Muhasebe Temelli Tahmin Modelleri Işığında, Finansal Sıkıntı ve İflasın Karşılaştırılması. *Sosyoekonomi Dergisi*, 22, 153-170.
- KUZEY, C., UYAR, A., & DELEN, D. (2014). The Impact of Multinationality on Firm Value: A Comparative Analysis of Machine Learning Techniques. *Decision Support Systems*, 59, 127–142.
- LOJİSTİK REGRESYON*, (2023, 8,10). 234 – 262.
<https://www.stat.cmu.edu/~cshalizi/ADAfaEPoV/ADAfaEPoV.pdf>,
- MCKEE, T. (1989). *Modern Analytical Auditing: Practical Guidance for Auditors and Accountants*. New York: Quorum Books.
- MERTON, R.C. (1974). On the pricing of corporate debt: The risk structure of interest rates. *J. Financ.*, 29, 449–470.
- MITCHELL, T. (1997). *Machine Learning*, New York: McGraw Hill.
- NEWSOM, I. (2015). Data Analysis II: Logistic Regression. http://web.pdx.edu/~newsomj/da2/ho_logistic.pdf
- NILSSON, N.J. (1965). *Learning machines*. New York: McGraw-Hill. Published in: Journal of IEEE Transactions on Information Theory 12(3). doi: 10.1109/TIT.1966.1053912
- NISBET, R., ELDER, J., & MINER, G. (2009). *Handbook of Statistical Analysis and Data Mining Applications*, San Diego: Academic Press.
- OHLSON, J.A. (1980). Financial ratios and the probabilistic prediction of bankruptcy. *J. Account. Res.*, 18, 109–131.
- PATİL, R., & BARKADE, V. M. (2018). Class-Specific Features Using J48 Classifier for Text Classification, *2018 Fourth International Conference on Computing Communication Control and Automation (ICCUBEA)*, Pune, India, 1-5, doi: 10.1109/ICCUBEA.2018.8697473.
- PARA LİMANI*. (2023, 3, 7). <http://www.paralimani.com/gozalti-pazari-ne-demek-haberi-38186/> adresinden alındı
- RAVI KUMAR, P., & RAVI, V. (2007). Bankruptcy prediction in banks and firms via statistical and intelligent techniques—A review. *Eur. J. Oper. Res.*, 180, 1–28.
- SAMUEL, A.L. (1959). Some studies in machine learning using the game of checkers. *IBM J. Res. Dev.*, 3, 210–229.
- SALEHI, M., MOUSAVI SHIRI, M., & BOLANDRAFTAR PASIKHANI, M. (2016). Predicting Corporate Financial Distress Using Data Mining Techniques: An Application in Tehran Stock Exchange, *International Journal of Law and Management*, 58 (2) 216-230.
- SHANG, H., LU, D., & ZHOU, Q. (2021). Early Warning of Enterprise Finance Risk of Big Data Mining in Internet of Things Based on Fuzzy Association Rules. *Neural Comput & Applic*, 33, 3901–3909.

TAIWO, O. A. (2010). *Types of Machine Learning Algorithms, New Advances in Machine Learning*, Yagang Zhang (Ed.), University of Portsmouth United Kingdom. 3 – 31.

VAPNIK, V. N. (1995). *The Nature of Statistical Learning Theory*. (2nd ed.). New York: Springer Verlag. 1–20.